

JURNALISTNING JAMIYATDAGI O'RNI

Tursunova Dilso'z Abrorovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada jurnalistikaning ijtimoiy hayotdagi tutgan o'rni, jurnalist shaxsining axborot yetkazish, jamoatchilik fikrini shakllantirish va ijtimoiy muammolarga yechim izlashdagi roli tahlil qilinadi. Jamiyatda sodir bo'layotgan voqealarni tezkor va ishonchli tarzda yoritish, axborot vositalari orqali xalq bilan davlat o'rtasidagi aloqa ko'prigini yaratish jurnalistning asosiy vazifalaridan biri sifatida ko'rsatib beriladi. Ayniqsa, demokratik jamiyatlarda jurnalistlar nafaqat axborot tarqatuvchi, balki tanqidiy fikr bildiruvchi, ijtimoiy adolatni ta'minlash yo'lida faol kurashuvchi subyekt sifatida qaraladi. Maqolada jurnalist kasbining zamonaviy tendensiyalari, unga qo'yilayotgan talablar va bu kasb egalarining axloqiy burchlari ham keng tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Jurnalist, jurnalistika, axborot, ommaviy axborot vositalari, jamiyat, ijtimoiy ong, erkin fikr, axloqiy mas'uliyat, ijtimoiy adolat, so'z erkinligi.

Bugungi kunda jurnalistika jamiyatning ajralmas va muhim tizimiga aylangan. Har qanday taraqqiy etgan demokratik jamiyatda jurnalistlar – bu haqiqatni izlovchilar, muammolarni ochib beruvchilar, adolat va erkinlik tarafdorlari sifatida e'tirof etiladi. Ularning faoliyati nafaqat axborot yetkazish, balki keng jamoatchilik fikrini shakllantirish, muhim ijtimoiy, siyosiy va madaniy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish bilan ham bog'liqdir.

Jurnalist ijtimoiy hayotning har bir qatlamiga kirib boradi: u siyosiy voqealarni yoritadi, iqtisodiy muammolarni ko'taradi, inson huquqlarini himoya qiladi, aholining turmush darajasi, ta'lim, sog'liqni saqlash, atrof-muhit kabi dolzarb masalalarga e'tibor qaratadi. Bu jarayonda jurnalist jamiyat ko'zgusi bo'lib xizmat qiladi — voqelikni yoritish orqali uni anglashga, tahlil qilishga va uni o'zgartirishga turtki beradi.

Ayni paytda, raqamli texnologiyalar rivoji, ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi jurnalistikaning shakli va mazmunini o'zgartirib yubordi. Endilikda jurnalistlar real vaqt rejimida ishlamoqda, auditoriya bilan bevosita muloqot qilish imkoniyatiga ega. Bu esa ularning jamiyatdagi o'rnini yanada mustahkamlab, mas'uliyatini oshirmoqda. Axborot xuruji kuchaygan bugungi davrda esa haqiqatni aniqlash va ommaga yetkazish jurnalist zimmasidagi eng muhim burchga aylangan.

Ushbu maqolada aynan shu masalalar chuqur tahlil qilinadi: jurnalistning zamonaviy jamiyatdagi o'rni, uning asosiy vazifalari, axloqiy tamoyillari, shuningdek, axborot maydonida yuzaga kelayotgan yangi muammolar va ularga jurnalistikaning yondashuvi atroflicha yoritiladi.

Jurnalistikaning asosiy vazifalaridan biri bu – ishonchli, tezkor va haqqoniy axborot bilan jamoatchilikni ta'minlashdir. Jamiyatdagi har bir o'zgarish, voqea-hodisa, ijtimoiy

yoki siyosiy jarayonlar jurnalist diqqat markazida bo'lishi lozim. Jurnalistlar tomonidan berilayotgan axborotlar orqali fuqarolar jamiyatdagi vaziyatdan xabardor bo'ladi, voqealarga nisbatan o'z munosabatini shakllantiradi. Shu jihatdan olganda, jurnalistlar haqiqatni izlovchi va uni xalqqa yetkazuvchi vositachilardir.

Bugungi kunda yolg'on xabarlar, manipulyatsiya, noto'g'ri ma'lumotlar keng tarqalgan bir sharoitda jurnalistning haqiqatni aniqlash va uni professional darajada ommaga yetkazishdagi mas'uliyati yanada ortmoqda. Ayniqsa, mojaroli va murakkab holatlarda xolislik, faktlarga asoslanish, har ikki tomonning fikrini yoritish jurnalistning asosiy professional mezoniga aylanishi zarur.

Jurnalistikaning asosiy vazifalaridan biri bu – ishonchli, tezkor va haqqoniy axborot bilan jamoatchilikni ta'minlashdir. Jamiyatdagi har bir o'zgarish, voqea-hodisa, ijtimoiy yoki siyosiy jarayonlar jurnalist diqqat markazida bo'lishi lozim. Jurnalistlar tomonidan berilayotgan axborotlar orqali fuqarolar jamiyatdagi vaziyatdan xabardor bo'ladi, voqealarga nisbatan o'z munosabatini shakllantiradi. Shu jihatdan olganda, jurnalistlar haqiqatni izlovchi va uni xalqqa yetkazuvchi vositachilardir.

Bugungi kunda yolg'on xabarlar, manipulyatsiya, noto'g'ri ma'lumotlar keng tarqalgan bir sharoitda jurnalistning haqiqatni aniqlash va uni professional darajada ommaga yetkazishdagi mas'uliyati yanada ortmoqda. Ayniqsa, mojaroli va murakkab holatlarda xolislik, faktlarga asoslanish, har ikki tomonning fikrini yoritish jurnalistning asosiy professional mezoniga aylanishi zarur.

Jurnalistlar davlat siyosatining mazmunini xalqqa, xalq muammolarini esa davlat idoralariga yetkazuvchi axborot ko'prigi sifatida ham muhim rol o'ynaydi. Bu ko'prikn mustahkam va ishonchli qilish uchun jurnalist o'z faoliyatida xolislik, halollik, aniqlik va mas'uliyat kabi prinsiplarni doimiy ravishda saqlashi lozim. Ayniqsa, ochiq jamiyatlarda ommaviy axborot vositalari fuqarolik jamiyatining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli jurnalist faoliyati davlat siyosati va jamoatchilik manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashda beqiyos ahamiyatga ega.

Texnologik taraqqiyot jurnalistikaning shakli va uslublarini tubdan o'zgartirmoqda. Internet, mobil aloqa, ijtimoiy tarmoqlar orqali har kim xabar tarqatuvchiga aylangan bir davrda professional jurnalistlar auditoriya e'tiborini jalb qilish, axborotni to'g'ri tahlil qilish, haqiqatni ajratish va dolzarb masalalarni yoritishda o'z o'rnini yo'qotmasligi kerak. Shu bois jurnalist faqat xabar yetkazuvchi emas, balki kontent yaratuvchi, tahlil qiluvchi, fakt-cheker (faktlarni tekshiruvchi) ham bo'lishi zarur.

Blogerlar va ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari tomonidan keng axborot oqimi tarqalayotgan bir paytda professional jurnalistlar axborot madaniyatini oshirish, ishonchli va haqqoniy ma'lumot tarqatish orqali ommaga namuna bo'lishi kerak. Bu esa ulardan nafaqat malaka, balki yuksak axloqiy tamoyillarga amal qilishni ham talab etadi.

Jurnalistlik – bu nafaqat kasb, balki ijtimoiy mas'uliyatdir. Har bir so'z, har bir yozilgan maqola yoki berilgan reportaj butun jamiyat fikriga ta'sir ko'rsatadi. Shu bois

jurnalist o'z faoliyatida inson sha'ni, huquqlari, madaniyati va axloqiy qadriyatlariga hurmat bilan yondashishi zarur. Bu kasb egasidan doimiy yangilik, o'z ustida ishlash, voqelikka teran nigoh bilan qarash, har tomonlama tahlil qilish, eng asosiysi, haqiqatga sodiq bo'lishni talab etadi.

Axborotni noto'g'ri talqin qilish, yolg'on yoki shov-shuvli xabar ortidan quvish, shaxsga tajovuz qilish, milliy qadriyatlarni mensimaslik – bular jurnalist etikasiga mutlaqo zid holatlardir. Shuning uchun har bir jurnalist faoliyatida axloqiy mezonlar asosiy yo'l-yo'riq bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, jurnalist — bu nafaqat axborot yetkazuvchi, balki jamiyatni shakllantiruvchi, uni tarbiyalovchi, muammolarni ko'taruvchi va ularning yechimini izlaydigan ijtimoiy shaxsdir. Bugungi globallashuv va raqamli kommunikatsiyalar asrida jurnalistikaning jamiyatdagi roli yanada ortib bormoqda. Ayniqsa, axborot urushi, yolg'on va manipulyativ xabarlar sharoitida jurnalist haqiqatni izlovchi va himoya qiluvchi sifatida har qachongidan muhim o'rinni egallaydi.

Jurnalistlar demokratik jarayonlarning ajralmas bo'lagi hisoblanadi. Ular orqali fuqarolar erkin axborotga ega bo'ladi, o'z fikrini shakllantiradi, davlat organlari faoliyatini kuzatadi va baholaydi. Shu bois jurnalistning kasbiy saviyasi, axloqiy fazilatlar, xolisligi va ijtimoiy mas'uliyati nafaqat ommaviy axborot vositalarining, balki butun jamiyatning taraqqiyoti uchun muhim omil hisoblanadi.

Yuqoridagi mulohazalar shuni ko'rsatadiki, jurnalistikaning kuchi – haqiqat, xolislik, adolat va xalq manfaatlariga sodiqlikda mujassamdir. Shunday ekan, har bir jurnalist o'z kasbining ijtimoiy mohiyatini teran anglab, bu yo'lda mas'uliyat bilan faoliyat yuritishi kerak. Faqat shundagina jurnalistika jamiyatda ishonchli kuch, haqiqat va taraqqiyot yo'lida xizmat qiluvchi mayoq bo'la oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Xasanova, N. (2020). Jurnalistika asoslari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti.
2. Shonazarov, B. (2019). Jurnalist etikasi va axloqiy me'yorlar. Toshkent: TDYU nashriyoti.
3. Karimov, I. (2005). Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
4. To'xtayeva, M. (2021). "Zamonaviy jurnalistikaning ijtimoiy funksiyalari", OAV va jamiyat jurnali, 2-son.
5. Mahmudova, G. (2022). Jurnalistika va kommunikatsiya nazariyalari. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
6. Bobojonov, A. (2018). "Axborot xavfsizligi va jurnalist mas'uliyati", Axborot texnologiyalari jurnali, 4-son.

7. Qodirova, Z. (2023). “Ijtimoiy tarmoqlar va jurnalistikaning yangi bosqichi”, Media va axborot ilmiy to‘plami.
8. UNESCO (2021). Journalism, ‘Fake News’ and Disinformation: A Handbook for Journalism Education and Training. Paris: UNESCO Publishing.
9. McNair, B. (2009). News and Journalism in the UK: A Textbook. London: Routledge.
10. Kovach, B. & Rosenstiel, T. (2007). The Elements of Journalism: What Newspeople Should Know and the Public Should Expect. New York: Three Rivers Press.